

Rozwój mowy dziecka- etapy

Nadawanie mowy i jej odbiór są zależne od funkcjonowania mózgu, narządów mownych (oddechowych, fonacyjnych i artykulacyjnych) i narządu słuchu, warunkującego słyszenie i rozumienie mowy innych osób, a także kontrolę mowy własnej. W percepcji mowy w pewnym stopniu bierze udział także narząd wzroku, który umożliwia odczytywanie mowy z ruchu warg.

Rozwój mowy dziecka od narodzin do 7. roku życia można podzielić na cztery okresy: okres melodii, okres wyrazu, okres zdania i okres swoistej mowy dziecięcej.

Etapy rozwoju mowy

- Okres melodii –**rozwój mowy** od urodzenia do 1. roku życia

Początkowo dziecko komunikuje się z otoczeniem za pomocą krzyku, po którym można rozpoznać, czego potrzebuje. Około 7.-8. miesiąca życia dziecko zaczyna reagować na mowę, rozróżnia już melodię mowy, tzn. na podniesiony ton reaguje płaczem, a na mowę cichą, pieszczotliwą – uśmiechem i zadowoleniem. Około 10. miesiąca życia pojawiają się echolalie. W tym okresie dziecko zaczyna przejawiać tendencję do powtarzania własnych i zasłyszanych słów. Zaczyna też kojarzyć wielokrotnie powtarzane dźwięki ze wskazywaniem odpowiedniej osoby lub przedmiotu.

Około 12. miesiąca życia dziecko zaczyna rozumieć, co do niego mówimy, reaguje na swoje imię, jest w stanie zrozumieć dużo więcej, niż samo potrafi powiedzieć. Pojawiają się już nawet pierwsze wyrazy wypowiedziane ze zrozumieniem. Co ciekawe, rozwój mowy w okresie melodii postępuje zazwyczaj równoległe z rozwojem fizycznym. W fazie głużenia dziecko potrafi już unosić głowę, gaworzeniu towarzyszy umiejętność siadania, pierwszym wyrazom – pozycja pionowa i stawianie na nóżki.

- Okres wyrazu –**rozwój mowy u dziecka** od 1. do 2. roku życia

W tym okresie maluszek rozumie o wiele więcej słów, wyrażeń i zdań, niż jest w stanie samodzielnie wypowiedzieć. W słowniku dziecka pojawiają się samogłoski, takie jak: a, u, i, e, oraz spółgłoski: p, b, m, t, d, n, ś, ć, czasem także ż, dź. Ważną rolę odgrywają również onomatopeje, np. mu, hau-hau, miau itp. Powinniśmy się spodziewać takich wyrazów, jak: mama, tata, papa, am. Dziecko początkowo upraszcza budowę słów, wymawiając pierwszą sylabę lub końcówkę wyrazu, np. miś – mi, daj – da, jeszcze – eszcze, zobacz – ać. Zamiast całych wyrazów artykułuje tylko ich konkretne części – zazwyczaj sylabę akcentowaną w danym słowie. Zdarzają się także wyrażenia dźwiękonaśladowcze, takie jak: hau (na psa) czy bmmmm (na auto).

Między 14. a 15. miesiącem życia dziecko zaczyna wymawiać coraz więcej pojedynczych wyrazów. Jest to spowodowane zarówno szybkim rozwojem ruchowym, jak i umysłowym. Maluch zaczyna chodzić, rozwija spostrzegawczość i pamięć, jednocześnie intensywnie poznając otaczający świat i nazywając interesujące je przedmioty.

- Okres zdania – **mowa u dziecka** od 2. do 3. roku życia

Między 2. a 3. rokiem życia następuje rozkwit mowy dziecka. Dziecko zaczyna budować zdania. Początkowo tworzy zdania proste, złożone z dwóch, trzech wyrazów, następnie przechodzą one w dłuższe, cztero- lub pięciowyrazowe wypowiedzi. Pierwsze zdania są twierdzące, jednak wkrótce pojawiają się także zdania pytające i rozkazujące. Dziecko używa wielu rzeczowników; czasowniki początkowo używane są w formie bezokolicznika. Przypadki zwykle stosuje niepoprawnie. Trudne głoski zastępuje głoskami łatwiejszymi. Dziecko potrafi rozpoznać błędnie wypowiedziane słowa, a także je poprawić. Świadczy to o różnicowaniu słuchowym prawidłowej i nieprawidłowej wymowy słów. Na tym etapie mowa jest zrozumiała zarówno dla najbliższych i dla otoczenia. W tym okresie prawidłowo powinny być wymawiane spółgłoski: p, b, m, f, w, k, g, h, t, d, n, l, oraz samogłoski ustne: a, o, u, e, y, i, a, czasem nosowe: ą, ę. Pod koniec tego okresu pojawia się: s, z, c, dz, które wcześniej było zastępowane przez dziecko: ś, ź, ć, dź.

- Okres swoistej mowy dziecka –**rozwój mowy dziecka** od 3. do 7. roku życia

W tym okresie **rozwój mowy** malucha ciągle postępuje. Słownictwo jest coraz bardziej rozbudowane, rozwija się umiejętność tworzenia zdań złożonych. U czterolatków w dalszym ciągu występują zniekształcenia, ale w nieco mniejszym stopniu. Pojawiają się neologizmy. Dziecko 3-letnie potrafi już się porozumieć z otoczeniem; jego mowa jest już w dużym stopniu ukształtowana, jednak często pojawiają się jeszcze błędy.

3-latek powinien już wymawiać wszystkie samogłoski ustne i nosowe, spółgłoski p, b, m, f, w, ś, ź, ć, dź, n, k, g, h, t, d, n, l, ł, j. Pojawiają się również głoski takie jak s, z, c, dz. Dziecko umie wypowiadać większość z tych głosek poprawnie w izolacji, a w mowie potocznej zastępuje je głoskami łatwiejszymi. Dziecko zmiękcza głoski s, z, c, dz, sz, ź, cz, dź na głoski ś, ź, ć, dź.

Najczęstsze błędy językowe u 3-latków, które mogą utrzymywać się nawet do 5. roku życia, to:

- Ⓣ tworzenie nowych wyrazów, np. zadzwonić + telefonować – zatelefonić,
- Ⓣ opuszczanie sylaby początkowej lub końcowej: zupa pomidorowa – zupa midolowa,
- Ⓣ przestawianie głosek w wyrazie (brama – mabra),
- Ⓣ głoska r może być wymawiana jako j, l lub ł,
- Ⓣ zamiast f dziecko często wymawia ch i odwrotnie.

Dziecko 4-letnie:

- Ⓣ potrafi rozróżniać przeszłość i przyszłość, zadaje mnóstwo pytań,
- Ⓣ utrwała wymowę spółgłosek s, z, c, dz, przestaje je zamieniać na ich zmiękczone odpowiedniki ś, ź, ć, dź,
- Ⓣ głoski sz, ź, cz, dź może wymieniać na s, z, c, dz – jest to tzw. seplenienie fizjologiczne,
- Ⓣ może wymawiać głoskę r, choć jej brak nie powinien jeszcze niepokoić,
- Ⓣ może pojawić się u niego tzw. hiperpoprawność związana z opanowywaniem nowych, trudnych głosek, np. zastępowanie głosek s, z, c, dz, przez sz, ź, cz, dź - np. sztół, czukierek.

Dziecko 5-letnie:

- Ⓣ mówi zrozumiale, jego wypowiedzi są rozbudowane,
- Ⓣ potrafi już bezbłędnie powtórzyć sz, ź, cz, dź, choć w dłuższych wypowiedziach mogą wciąż być zastępowane przez s, z, c, dz,
- Ⓣ wymawia głoskę r (zdarza się, że pojawia się ona dopiero w tym okresie),

- ⑩ chętnie poprawia innych i samego siebie, szukając prawidłowego brzmienia wyrazu,
- ⑩ tworzy wypowiedzi uwzględniające kolejność zdarzeń i zależności przyczynowo- skutkowe, są one zwykle poprawne gramatycznie,
- ⑩ potrafi zrozumieć i wyjaśnić znaczenie słów, opisać cechy przedmiotów; wie, do czego służą.

Dziecko 6-letnie:

- ⑩ powinno już prawidłowo wymawiać wszystkie głoski oraz powinno mieć opanowane mówienie,
- ⑩ umie określać położenie przedmiotu względem otoczenia przy pomocy przyimków (nad, pod, obok, między, wewnątrz), powinno poprawnie wymawiać wszystkie dźwięki, nawet te najtrudniejsze do opanowania, czyli głoski sz, ż, cz, dż oraz r,
- ⑩ potrafi samodzielnie wymyślać wyrazy rozpoczynające się na daną głoskę,
- ⑩ umie wyklaskiwać liczbę sylab w wyrazie
- ⑩ umie porównywać (odnajdywać różnice i podobieństwa) oraz klasyfikować przedmioty pod względem wielkości, kształtu, koloru, ciężaru, funkcji użytkowej,
- ⑩ dokonuje analizy i syntezy słuchowej wyrazów o prostej budowie fonetycznej (tzw. głoskowania),
- ⑩ wyodrębnia głoski na początku, na końcu i w środku wyrazu,
- ⑩ określa kierunek (do tyłu, na wprost, w bok).

Etapy rozwoju mowy dziecka – normy

Normy **rozwoju mowy** dla poszczególnych etapów rozwoju dziecka:

- ⑩ 0-1 roku – komunikuje się z dorosłymi za pomocą krzyku, głuży, gaworzy, wymawia pierwsze wyrazy: mama, tata, baba, lala,
- ⑩ 1-2 lat – używa prawie wszystkich samogłosek, z wyjątkiem nosowych (ą, ę) oraz wymawia niektóre spółgłoski (p, b, m, t, d, n, k, ś, ź, ć dź, ch), pozostałe zastępuje innymi; wypowiada się jednowyrazowo, np. kaczka – kaka, pomidor – midol,
- ⑩ 3 lata – porozumiewa się prostymi zdaniami, wymawia wszystkie samogłoski i spółgłoski (p, pi, b, bi, m, mi, n, ni, f, fi, w, wi, t, d, n, l, li, ś, ź, dź, j, k, ki, g, gi, ch),
- ⑩ 4 lata – wymawia głoski s, z, c, dz,
- ⑩ 5-6 lat – wymawia głoski sz, ż, cz, dż, r,
- ⑩ 7 lat – ma utrwaloną poprawną wymowę wszystkich głosek oraz opanowaną technikę mówienia.

Bardzo ważne jest, aby pamiętać, że każde dziecko rozwija się we własnym, tempie i niewielkie opóźnienia w rozwoju mowy nie powinny być powodem do niepokoju. Rozwój mowy zależy od różnych czynników. Psychofizyczny rozwój dziecka oraz wpływ środowiska odgrywają w kształtowaniu się mowy największą rolę. Opóźnienia we wchodzeniu w poszczególne **etapy rozwoju mowy** nie powinny przekraczać 6 miesięcy – w innym przypadku konieczna jest konsultacja z logopedą.

Opracowała: mgr Agnieszka Furmanik – Nowicka- neurologopeda